

საპროცენტო რისკებისა და საკრედიტო პორტფელის ურთიერთკავშირის შესახებ

On the Relationship Between Interest Risks and Loan Portfolio

ნათია ახალკაცი - ეკონომიკის დოქტორი, natia.akhalkatsi@mekan.ge

ნანა გულიკაშვილი - დოქტორანტი, საქართველოს
ტექნიკური უნივერსიტეტი, n.gulikashvili@seu.edu.ge

Natia Akhalkatsi - Doctor of Economics, natia.akhalkatsi@mekan.ge

Nana Gulikashvili - PhD student. Georgian Technical University,
n.gulikashvili@seu.edu.ge

აბსტრაქტი. სესხებზე ფასების ადეკვატური დადგენა კრედიტორისაგან სესხის არდაფარვის რისკისადმი, პორტფელური რისკისადმი და პროცენტული რისკისადმი ყურადღებას მოითხოვს. პორტფელური რისკი თითოეული ცალკეული სესხის ეკონომიკურ მდგომარეობასთან კოვარიაციით განისაზღვრება. პროცენტული რისკი ბანკებისათვის სესხების მიხედვით მცურავი საპროცენტო განაკვეთების დადგენით ნიველირდება. ბანკის საკრედიტო პორტფელის მათვის განხილული ასპექტები ამომწურავებს არ წარმოადგენენ, მაგრამ მოცემული დებულებების პრაქტიკაში გამოყენება ქვეყნის კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელების ხარისხისა და თვით ბანკების საიმედოობის ამაღლების საწინდარი.

საკვანძო სიტყვები: კოვარიაცია, კუკის კოეფიციენტი, საკრედიტო პოლიტიკა, საკრედიტო პროცენტი, საკრედიტო რისკი, კრედიტორული დავალიანება, კრედიტუნარიანობა.

Abstract. Adequate pricing of loans requires the lender to pay attention to loan default risk, portfolio risk and interest rate risk. Portfolio risk is determined by covariance with the economic condition of each individual loan. Interest rate risk for banks is leveled by setting floating interest rates on loans. The aspects of the bank loan portfolio discussed for them are not exhaustive, but the application of these provisions in practice is a prerequisite for improving the quality of the loan portfolios of the country's commercial banks and the reliability of the banks themselves.

Keywords: Covariation, Cooke ratio, Credit policy, Credit interest, Credit risk, Accounts payable, Creditworthiness.

შესავალი. მსოფლიო სამეურნეო ცხოვრებაში მიმდინარე გლობალიზაციის პირობებში ფინანსური სამყარო მნიშვნელოვანი ცვლილებების წინაშე აღმოჩნდა, და ამჟამად იზოთეკური კრიზისის გაკვეთილების გათვალისწინებით და როგორც შედეგი, ბაზელის მესამე შეთანხმების საფუძველზე რეგულირების გამკაცრებით, ბანკებისაგან რისკ მენეჯმენტის და ფინანსების მართვის ინტეგრაციასა და სრულყოფას მოელიან. საბანკო სფეროში, კერძოდ კაპიტალის საკმარისობის ნორმატიული სიდიდის გაანგარიშებისათვის რეიტინგების გამოყენება ჯერ კიდევ ბაზელის მეორე შეთანხმებაში იყო განხორციელებული.

ძირითადი ტექსტი. ბაზელის მეორე შეთანხმების მიღებით ასევე, მსესხებლის რეიტინგისაგან დამოკიდებულებაში, რეიტინგის დარეზერვების ნორმის დასადგენათაც დაიწყო მისი გამოყენება. ბაზელის შეთანხმებების ძირითადი რეგულირებადი მაჩვენებლის სახით გამოდის კაპიტალის საკმარისობის კოეფიციენტი, რომელიც კუკის კოეფიციენტის

სახელწოდებით არის ცნობილი. ბაზელი II-ის მიხედვით კუკის კოეფიციენტი თავისთავად ძირითადი და დამატებითი კაპიტალის ჯამის რისკის მხედვით შეწონილ აქტივებთან თანაფარდობას წარმოადგენს. კოეფიციენტის რეკომენდირებული მინიმალური მნიშვნელობა 8%-ს შეადგენს.

შეთანხმება ბაზელი II ბანკებს, კერძოდ, მსესხებლების და სხვა საბანკო კლიენტებისა და პარტნიორების რეიტინგული შეფასების მექანიზმების სრულყოფას აიძულებს, რადგანაც საკრედიტო ორგანიზაციას საკრედიტო რისკის შეფასებისათვის ორი მიდგომიდან ერთის არჩევა შეუძლია.

ბაზელი II-ზე გადასვლა ბანკებისაგან რეიტინგირების საკუთარი სისტემების დანერგვასა და განვითარებაზე მნიშვნელოვან დანახარჯებს მოითხოვს. ასევე რეიტინგებს ნასესხები კაპიტალისადმი მიღწევადობის პირიბების განსაზღვრის ინსტრუმენტად აქცევს. საკრედიტო რეიტინგული სააგენტოები ფაქტიურად გლობალურ ფინანსურ ბაზრებზე მისი ძირითადი მონაწილეების დაშვების მაკონტროლებლად გადაიქცნენ.

ბაზელი III დანერგვასთან დაკავშირებული რეგულირების ნორმების სამომავლო ცვლილებები საბანკო კაპიტალის ადეკვატურობისადმი მოთხოვნილებების ამაღლებას ითვალისწინებს, რაც, უპირველეს ყოვლისა, კრედიტების მიხედვით განაკვეთების ზრდას და მეორე მხრივ, საბანკო კრედიტის მიწოდების წესის გამკაცრებას გამოიწვევს. აღნიშნულთან დაკავშირებით, საქართველოს კომერციულ ბანკებში წარმოიშობა საკრედიტო პორტფელის ფორმირებისადმი მიდგომების გადახედვისა და სრულყოფის აუცილებლობა, კომერციული ბანკების პირველადი ფუნქციისაკენ დაბრუნება - კრედიტების ბიზნეს-გეგმების შესწავლის საფუძველზე გაცემა, ასეთი კრედიტების რეალიზაციაზე და პორტფელის მართვაზე, კომპანია-მსესხებელთან ერთად, პასუხისმგებლობის განაწილება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ კრედიტების პორტფელის, საბანკო რისკების სხვადასხვა სახეობების გათვალისწინებით, ფორმირებისა და თანამედროვე ქართულ საბანკო პრაქტიკაში მათი გამოყენების შესაძლებლობების თეორიული და მეთოდოლოგიური ასპექტების განხილვა.

საკრედიტო პორტფელის მართვისას ბანკმა საკრედიტო, პორტფელური, საპროცენტო რისკები და ლიკვიდობის რისკი უნდა შეაფასოს. როდესაც ბანკი სერიოზულ ფინანსურ სიმძნელებს განიცდის, მათი ძირითადი სიმპტომი ლიკვიდობის კრიზისი ან გადახდისუუნარობის საშიშროება იქნება. მაგრამ ასეთი სახეობის კრიზისები მოულოდნელად არ წარმოიშობა. მათი მიზეზი ჩვეულებრივად შეიძლება კრედიტების დიდი მოცულობით არდაფარვის შედეგად გამოწვეული მეტად მაღალი საკრედიტო რისკი იყოს. კრედიტების მასიური არდაბრუნება ბანკისადმი ნდობას ამცირებს.

ანაბრების დაზღვევის სისტემის დანერგვა დეპოზიტების გადინებით გამოწვეული ბანკების ლიკვიდობის კრიზისების აღმოფხვრას უწყობს ხელს. მიუხედავად ამისა, გაკოტრების მიზეზი შეიძლება საკრედიტო რისკი აღმოჩნდეს.

საკრედიტო რისკი - არის მსესხებლის მიერ აღებული სესხის არდაბრუნების ალბათობა. ასეთი ალბათობა სიმბოლო d -ს მეშვეობით ავლნიშნოთ, მაშინ სესხის დაფარვის მოსალოდნელი ალბათობა ტოლი იქნება $(1 - d)$. თუ გავითვალისწინებთ ბანკის ისეთი რეალურ დანახარჯებს, როგორებიცაა: საკრედიტო განყოფილების მოსამსახურეთა შრომის ანაზღაურება, ინფორმაციების დამუშავებაზე ხარჯები და დანარჩენი სხვა გაუთვალისწინებელი დანახარჯები, მაშინ პროცენტმა მომგებიანი კონტრაქტების მიხედვით (r^*), კრედიტორს უნდა დაუკომპენსიროს - ფულის დროითი (ვადიანი) ფასეულობა (რისკისაგან თავისუფალი საპროცენტო განაკვეთი r) და სესხის არდაბრუნების რისკი (d). აღნიშნული შეიძლება შემდეგი სახით ჩაიწეროს:

პროცენტი მომგებ. კონტრაქტ. მიხედვით $r^* = (1 + r)/(1 - d) - 1$

აღნიშნული ფორმულა რისკისა და შემოსავლის ურთიერკავშირის შესახებ ფუნდამენტალურ წარმოდგენას გამოხატავს. აღნიშნული განტოლების თანახმად, სესხის მიხედვით საპროცენტო განაკვეთი გაიზრდება, თუ იქნება საფუძველი ვივარაუდოთ, რომ მსესხებელმა შეიძლება კრედიტი არ დაფაროს. ცხადია, რომ r^* -მა სესხების მიხედვით არგადახდის რისკის კომპენსირება უნდა მოახდინოს. იმ შემთხვევაში, როდესაც იმედი გვექნება იმის შესახებ, რომ სესხი იქნება დაფარული ($d = 0$), მაშინ r^* და r ტოლი იქნება. პირიქით, თუ წინასწარ იქნება ცნობილი, რომ მსესხებელი არ დააბრუნებს ვალს ($d = 1$), სიდიდე r^* განსაზღვრას არ ექვემდებარება (ანუ კრედიტორის რისკის კომპენსირება შეუძლებელია). არც ერთი გონიერი კრედიტორი, რა თქმა უნდა, ასეთ სიტუაციაში სესხს არ გასცემს. გამონაკლისს წარმოადგენენ სესხები, რომელთა მიხედვით სამთავრობო ან სხვა სახის მსგავსი გარანტიები იქნება. ამ შემთხვევაში ბანკმა შეიძლება გასცეს სესხი იმისათვის, რომ საკომისიოების ხარჯზე მიმდინარე შემოსავლები აამაღლოს.

ბანკისათვის სესხების მიხედვით მოგებიან პროცენტსა (r^*) და ურისკო პროცენტს (r) შორის სხვაობა თავისთავად არდაფარვის რისკზე პრემიას წარმოადგენს. განტოლებიდან მივიღებთ:

$$\text{პრემია არდაფარვის რისკზე} = (r^* - r) = (1 + r^*)d.$$

პრემია არდაფარვის რისკზე, რომელიც კრედიტორის მოსალოდნელი დანაკარგების კომპენსირებას ახდენს - არის რისკიანი და საიმედო სესხების მიხედვით შემოსავლებს შორის სხვაობა. თეორიული თვალსაზრისით,

ტიპიური საკრედიტო საბანკო ანალიზი მსესხებლის მიერ სესხის დაბრუნების ალბათობის განსაზღვრაზე მიმართული (1 - d).

მნიშვნელოვანს ბანკის აქტივების პორტფელის მართვისას რისკის მიხედვით კორექტირებული აქტივების სხვადასხვა სახეობების მიხედვით განსაზღვრა და აქტივების განაწილება წარმოადგენს, საუბარია იმის შესახებ, რომ კრედიტორებმა, აქტივების განაწილებამდე, რისკის მიხედვით კორექტირებული მოგების შეფასება უნდა განახორციელონ. თუ რისკის გათვალისწინებით შემოსავლები, მაგალითად, სახელმწიფო ობლიგაციების მიხედვით უფრო მაღალია, ვიდრე სესხების მიხედვით, და თუ რეგულირება საკრედიტო პორტფელების მოცულობის გადიდებას არ მოითხოვს, მაშინ, ბანკის აქციონერების ინტერესების გათვალისწინებით, სახსრების ობლიგაციებში ჩადება იქნება უფრო მიზანშეწონილი. აქტივების განაწილების შესახებ გონივრული გადაწყვეტილების მისაღებად კრედიტორებმა ძირითადი ყურადღება საკრედიტო რისკზე უნდა გაამახვილონ და მასზე ჩასწორებით სხვადასხვა სახის დაბანდების შემოსავლიანობის შედარება უნდა განახორციელონ.

რისკიანი სესხებისა და ურისკო ობლიგაციების შემოსავლიანობის შედარებამ პასუხი უნდა გასცეს კითხვაზე: ღებულობს თუ არა ბანკი რისკიანი სესხებით რეალურ დამატებულ ღირებულებას, სხვა სიტყვებით, რისკიან დაკრედიტებას მოაქვს თუ არა ბანკისათვის დადებითი შემოსავალი? აღნიშნულ კოთხეაზე პასუხისათვის საჭიროა კრედიტების პორტფელის საერთო შემოსავლიანობის მაჩვენებლიდან (ანუ სესხების მიხედვით მოგებიანობის პროცენტიდან) არდაბრუნების საშუალო პროცენტი უნდა იქნეს გამოქვითული, შემდეგ კი მიღებული სიდიდიდან არდაფარვის საშუალო დონიდან სტანდარტული გადახრის გამოქვითვა ხორციელდება. დასასრულს, მიღებული შედეგიდან სახელმწიფო სახაზინო ობლიგაციების მიხედვით საშუალო წლიური პროცენტი გამოიქვითება. ასე შეიძლება, სახელმწიფო სახაზინო ობლიგაციებში ინვესტირებასთან შედარებით, რისკზე კორექტირებული პრემიის მნიშვნელობა, ან სესხებთან ოპერაციების მიხედვით ფასეულობის ნაზარდი იქნეს მიღებული.

რისკის გათვალისწინების აღწერილი ხერხი შეიძლება განხილული იქნეს როგორც განტოლების განსაკუთრებული შემთხვევა, სადაც r^* ტოლია სესხების საერთო მოგებიანობის დონიე გამოქვითული მათი არდაფარვის საშუალო პროცენტი მონუს არდაბრუნების საშუალო პროცენტის სტანდარტული გადახრა. ურისკო ოპერაციების მიხედვით განაკვეთის გამოქვითვით, რისკზე კორექტირებულ პრემიას ვღებულობთ.

ასეთი ანალიზით მიღებული შედეგების სხვადასხვა განსჯა არის შესაძლებელი. თუ ობლიგაციებისა და სესხების დაფარვის ვადა ერთნაირია, შემდგომი ანალიზის გაგრძელებაზე შეიძლება უარი თქვას. მაგრამ,

ობლიგაციების ძირითად ნაწილს უფრო დიდი ხანგრძლივობა აქვს, ვიდრე საბანკო სესხებს, აქტივების ობლიგაციების სასარგებლოდ განაწილება გადახდების ვადების დაუმთხვევლობამდე მიყვავართ (ანუ გრძელვადიანი აქტივების დაფინანსებისათვის გრძელვადიანი პასივების უკმარისობა წარმოიშობა). ობლიგაციებში და კრედიტებში დაბანდებების შედარებითი ანალიზისას საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს კიდევ ერთი ფაქტორი - ადმინისტრაციული დანახარჯები. რამდენადაც სესხების მიწოდება არსებითად მეტ ადმინისტრაციულ ხარჯებს მოითხოვს, ინვესტირება ობლიგაციებში არაპროცენტული საოპერაციო ხარჯების შემცირებას იწვევს. საოპერაციო ხარჯების შემცირებას კი ობლიგაციებში ინვესტირების ამალგებული პროცენტული რისკის კომპენსირება შეუძლია.

ბანკის მიერ ჩვეულებრივად შესრულებად საკრედიტო ანალიზის მიზანს მსესხებლის მახასიათებლებსა (ფინანსურები და სხვა) და სესხის არდაფარვის მოსალოდნელ ალბათობას (d) შორის ურთიერთობის განსაზღვრა წარმოადგენს. ასეთი მახასიათებლები შეიძლება იყოს: მსესხებლის მიერ მოწოდებადი ინფორმაციის თავისდროულობა და სიზუსტე; მსესხებლის ხასიათი; მისი შემოსავლების დონე და სტაბილურობა; მსესხებლის სუფთა აქტივების რეალური ღირებულება; გარანტიის არსებობა. როდესაც აღნიშნული ნებისმიერი ფაქტორების მნიშვნელობა ეცემა, სესხის დაუბრუნებლობის მოსალოდნელი ალბათობა იზრდება, და პირიქით.

მსესხებლის კრედიტუნარიანობის ანალიზისას უნდა გვახსოვდეს, რომ ჩამოთვლილი მასასიათებლებითან თითოეული საგარეო ეკონომიკურ პირობებზეა დამოკიდებული, როგორებიცაა: სტანდარტული მახასიათებლების ზრდა ეკონომიკური ციკლის მსვლელობისას (მაგალითად, ზრდა ან რეცესია); ფასების დონე (ინფლაცია, დეფლაცია, ეროვნული ვალუტის კურსი); უმუშევრობისა და საგადახდო ბალანსის დონე; კონკურენცია და დანარჩენი სხვა საგარეო ფაქტორები. მსესხებლის მცდელობები და შესაძლებლობა სესხის დაბრუნებასთან მიმართებაში შეიძლება საგარეო ეკონომიკური სიტუაციების ცვლილებისას ძლიერ შეიცვალოს, რამდენადაც უმეტესი მსესხებლების ფინანსური მდგომარეობა ბუნებრივია საქმიანი ციკლის ფაზით განისაზღვრება.

საგარეო ეკონომიკური პირობებით შექმნიადი რისკი სესხების პორტფელში მოგების კოვარიაციისაკენ გვიბიძგებს. სესხების მიხედვით დანაკარგების დონის ვოლატურობას მოგების ცვლილებისაკენ და საბანკო კაპიტალის საბაზრო ღირებულების დაცემისაკენ მიყვავართ. ვალის დაუბრუნებადობისაგან დანაკარგების დონე შეიძლება დიდი რაოდენობის დამოუკიდებელი მსესხებლების მოზიდვის ხარჯზე იქნეს შემცირებული. დივერსიფიკაციის პრინციპი ითვალისწინებს, რომ თუ კრედიტორი

ცალკეული მსესხებლების რისკის შეფასების შემძლე არ არის, მაგრამ მას ეს შეუძლია კრედიტების მთლიანი პორტფელის მიმართებაში განახორციელოს. პორტფელური თეორია ამტკიცებს, რომ პორტფელები დივერსიფიცირებულები უნდა იყოს. თუ პორტფელში შესავსები დამატებითი კრედიტი გაცემულ სესხებთან მიმართებაში მჭიდროდ კორელირებადია, მაშინ კრედიტორი ამით თავისთავზე მეტ პორტფელურ რისკს ღებულობს, ვიდრე იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი პორტფელს კორელიაციის უფრო დაბალი ხარისხიანი სესხით ადიდებს. სესხების სწორად შეფასებისათვის კრედიტორებმა პორტფელურ რისკზე კომპენსაცია უნდა მიიღონ. დაუშვათ p - პორტფელური რისკის ზრდის ან შემცირების მაჩვენებელია, მაშინ პორტფელური რისკის კომპენსაციის გათვალისწინებით მოგებიანი სესხების მიმართებაში პროცენტი ტოლი იქნება:

პროცენტი მოგ. სესხების მიხედვით $r^* = (1 + r)/(1 - d - p) - 1$.

სადაც: r^* - პროცენტი მოგებიანი სესხების მიხედვით;

r - პროცენტი ურისკო სესხების მიხედვით;

d - სესხის არდაბრუნების ალბათობა.

თუ კრედიტი პორტფელის მნიშვნელოვან და საიმედო დივერსიფიკაციას უზრუნველყოფს, მაშინ პრემია პორტფელურ რისკზე (d) შეიძლება ნულზე ნაკლები იყოს. მნიშვნელოვანია ის, რომ ახალი სესხის მახასიათებელი რამდენად უფრო ახლოსაა კრედიტების პორტფელის სხვა პოზიციებთან, იმდენად უფრო მაღალი უნდა იყოს პრემია პორტფელურ რისკზე, რომ არადივერსიფიცირულობის კომპენსირება მოხდეს. სესხების დივერსიფიკაციური პოტენციალი მათი საქმიანი ციკლის მსვლელობასთან კორელიაციით განისაზღვრება. პრაქტიკაში ბანკებმა სესხების დარგობრივ კონცენტრაციაზე უნდა გაამახვილონ ყურადღება, რაც პორტფელური რისკის დონეზეც ზემოქმედებს.

პრემია სესხის არდაბრუნების რისკზე - ვალის არდაფარვის რისკზე პრემიისაგან, პორტფელურ რისკზე პრემიისაგან და აღნიშნული რისკების მოგებიანი სესხების მიხედვით პროცენტთან ურთიერთქმედებაზე პრემიისაგან შედგება, ანუ:

$$(r^* - r) = d + p + (d + p) \cdot r^*.$$

პრაქტიკაში კონტროლისადმი ხელმისაწვდომია მხოლოდ განტოლების მარცხენა ნაწილის მაჩვენებლები. მთლიანობაში, კრედიტორებს ეკუთვნით კომპენსაცია- ფულის დროითი (ვადიანი) ფასეულობის (r), სესხის არდაფარვის რისკის (d), პორტფელური რისკის (p) და ურთიერთქმედების ეფექტის $(d + p) \cdot r^*$. ამასთან (p) -ს გამოანგარიშებაც იოლი არ არის.

პრაქტიკაში ბანკები მიისწრაფიან საბანკო ბაზრის გარკვეულ სეგმენტებზე, მეურნეობის დარგებზე ან სექტორებზე კონცენტრაციისაკენ.

გარკვეულ დარგებში მუშაობის გამოცდოლებისა და რეპუტაციის ფლობით, ისინი სპეციალიზაციის გაღრმავებაში არიან დაინტერესებულები. მაგრამ პორტფელური თეორია გვასწავლის, რომ ასეთი სპეციალიზაცია და მისი თანმდევი სესხების კონცენტრაცია შეიძლება უფრო მეტ პორტფელურ და საკრედიტო რისკებს ნიშნავდეს. კრედიტის გაცემისას რისკის ზრდის კომპენსაციისათვის საჭიროა პორტფელურ რისკზე გაკეთდეს დანამატი. რისკის კონტროლის ერთ-ერთი ხერხი - პროცენტული განაკვეთების სწორი შერჩევაა.

ასევე მნიშვნელოვნად გვესახება საკრედიტო და საპროცენტო რისკების ურთიერთკავშირის განხილვა. კრედიტორებმა ყოველთვის უნდა გაითვალისწინონ საპროცენტო და საკრედიტო რისკებს შორის ურთიერთმოქმედების რეალური არსებობა. თუ ბანკს მთლიანი საპროცენტო რისკი მსესხებელზე გადფაქტს, რომელსაც მასთან გამკლავება არ შეუძლია და რაც ყოველთვის სესხის არდაფარვით მთავრდება, შეიძლება გარკვევით ითქვას, რომ იგი ამით სერიოზულ შეცდომას უშვებს.

ხელშეკრულებაში სესხის შესახებ გამოყენებადი ფასწარმოქმნის მექანიზმი მსესხებლის გადახდისუნარიანობასთან უნდა იქნეს შეხამებული. საპროცენტო რისკის ძლიერი ზემოქმედების მსესხებელთან ხელშეკრულებაში მცურავი პროცენტების გამოყენება, სესხის არდაბრუნების შანსებს ადიდებს და დაკრედიტების ძირითად მიზანს ეწინააღმდეგა: „გარიგების დასრულება და გაცემული ფულის დროულად დაბრუნება“. ბანკების წინაშე დგას პრობლემა: თუ ისინი საპროცენტო განაკვეთების არამდგრადობის პერიოდებში მცურავი პროცენტების გამოყენებაზე უარს იტყვიან, ასეთ შემთხვევაში ისინი იძულებულები იქნებიან ერთი და იმავე კონტრაქტის მიხედვით საპროცენტო და საკრედიტო რისკიც თავისთავზე აიღონ. ასეთ პირობებში უფრო მნიშვნელოვანია ფიქსირებული პროცენტის სესხებისათვის ფასის სწორად განსაზღვრა. საპროცენტო რისკის გადატანა მსესხებლის მხარეს - ბოლომდე ნეიტრალური არ არის: ყველა სხვა ფაქტორებიც ასევე შეიცვლება. სხვა სიტყვებით, მსესხებლების ნაღდი ფულის მოსალოდნელი ნაკადი მგრძნობიარეა სესხის შესახებ ხელშეკრულებაში გამოყენებადი ფასწარმოქმნის მექანიზმისადმი, და მცურავი პროცენტის გამო განუსაზღვრელობის გადიდება მსესხებლის შემოსავლების შემონატანების ისეთი ხარისხით დესტაბილიზირების შემძლეა, რომ იგი სესხის დაბრუნებას ვერ შეძლებს. 2007 – 2008 წლებში აშშ-ში იპოთეკური კრედიტების მიმართებაში მცურავი საპროცენტო განაკვეთი გამოყენება კრედიტების მასიურად არდაფარვის მიზეზი გახდა, რამაც მსოფლიო ფინანსური კრიზისის დაწყებამდე მიგვიყვანა. ბანკები, რომლებიც სესხებთან მიმართებაში მცურავ პროცენტებს ირჩევენ, საკუთარი აქციონერების წინაშე ღებულობენ ვალდებულების გათვალისწინებას, თუ

ფასწარმოქმნის ასეთი მექანიზმი კრედიტების მთლიანი პორტფელის რისკიანობაზე როგორ ზემოქმედებას მოახდენს,

კრედიტების პორტფელის დარგობრივი აღწერილობა მნიშვნელოვანია, მაგრამ, ჩვენი მოსაზრებით, მცურავი და ფიქსირებული პროცენტებიანი სესხების გამოყოფა განსაკუთრებულად უფრო მნიშვნელოვანია. თითოეული კონკრეტული სესხის მიხედვით გადაწყვეტილებების მიღებისას, კრედიტორებმა უნდა გადაწყვიტონ, თუ მცურავი პროცენტიანი სესხები პორტფელის რა ნაწილს უნდა შეადგენდეს. გადაწყვეტილება იმის შესახებ, თუ ცალკეულ სესხებზე როგორ უნდა იქნეს დადგენილი ფასი და პორტფელში რამდენი როგორი სახის სესხები უნდა იყოს განთავსებული - მთავარი ფაქტორებია, რომლებიც საბაზრო საპროცენტო განაკვეთისა და მისი საპროცენტო რისკისადმი მიდრეკილების ცვლილებისადმი აქტივების მგრძნობიარობაზე ზემოქმედებენ. საპროცენტო რისკის დანახარჯებისა და უპირატესობების ანალიზი მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ, როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, საპროცენტო რისკის დონე - საკრედიტო რისკზე და მისი თავის თავზე ალების მზადყოფნაზე ზემოქმედებს.

დასკვნა. ზემოთაღნიშნულის გათვალისწინებით, შემდეგი სახის დასკვნების გაკეთება არის შესაძლებელი:

1. სესხებზე ფასების ადეკვატური დადგენა კრედიტორისაგან სესხის არდაფარვის რისკისადმი, პორტფელური რისკისადმი და პროცენტული რისკისადმი ყურადღებას მოითხოვს.
2. არდაფარვის რისკი მთლიანობაში ეკონომიკის მდგომარეობასთან დაკავშირებული პარამეტრების ნაკრებით გამოხატული მსესხებლების ინდივიდუალურ პორტფელზეა დამოკიდებული.
3. პორტფელური რისკი თითოეული სესხის ეკონომიკურ მდგომარეობასთან კოვარიაციით განისაზღვრება, და აღნიშნული კი დივერსიფიცირებული პორტფელის უპირატესობების გაგებაში გვეხმარება.
4. პროცენტული რისკი ბანკებისათვის სესხების მიხედვით მცურავი საპროცენტო განაკვეთების დადგენით ნიველირდება, თუმცა მას ასევე მსესხებლის მიერ ვალის დაბრუნების შესაძლებლობაზე ძლიერი ზემოქმედებაც შეუძლია.

ბანკის საკრედიტო პორტფელის მათვის განხილული ასპექტები ამომწურავებს არ წარმოადგენენ, მაგრამ მოცემული დებულებების პრაქტიკაში გამოყენება ქვეყნის კომერციული ბანკების საკრედიტო პორტფელების ხარისხისა და თვით ბანკების საიმედოობის ამაღლების საწინდარია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მოსიაშვილი ვ., ჭელიძე მ., აბუთიძე გ., საბანკო საქმე. თბილისი გამომცემლობა „დანი“ 2020.
2. ცაავა გ., ბურდიაშვილი რ., მოსიაშვილი ვ. – რიკოლოგია: ფინანსური რისკების სტრატეგიული მენეჯმენტი, სახელმძღვანელო. – თბილისი, 2021. – 379 გვ.
3. Никонов В., (2014). Управление рисками. Как больше зарабатывать и меньше терять. Москва.
4. Шапкин А.С., Шапкин В.А. (2012). Теория риска и моделирование рискованных ситуаций Москва.
5. Лаврушин О.И., Валенцева Н. И., Красавина Л.Н., (2020). Банковские риски. Москва.
6. <https://www.sabanko.com/wigni> [Last seen 04.10.2020];
7. https://www.nbg.gov.ge/uploads/publications/legal_regulation/regulations.pdf [Last seen 22.10.2020];
8. https://www.nbg.gov.ge/uploads/legalacts/fts/likvidobis_gadafarva.pdf [Last seen 23.10.2020].

საკრედიტო პორტფელის მართვის სპეციფიკა და ხარისხის ანალიზი The Specifics of Loan Portfolio Management and Quality Analysis

ვაჟა ჯაშიაშვილი - მაგისტრი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი, სეუ

Vazha Jashiasvili - Magister, Georgian National University

აბსტრაქტი. კომერციული ბანკების უმთავრეს პრობლემას წარმოადგენს საკრედიტო პორტფელის რისკების ანალიზი და შეფასება პოსტკრიზისულ პირობებში, წარმატებული დაკრედიტებისათვის ბანკებმა უნდა შეიმუშაონ საკრედიტო რისკების ეფექტური მართვის სისტემა. სტატიაში მოცემული ანალიზი აღნიშნული პრობლემის გადაჭრის გზების ძიებას ეხება. საკრედიტო რისკის მართვა ბანკების რისკ მენეჯმენტის ძირითადი კომპონენტია. საკრედიტო რისკის ერთ-ერთი ფორმაა პორტფელის კონცენტრაციის რისკი, რომელიც ბანკის მიერ ინდი ვიდებსა ან ეკონომიკის სექტორებზე სესხე - ბის არათანაბარი განაწილების შედეგად წარმო - იქმნება. პორტფელის კონცენტრაციამ, შესაძლოა, მნიშვნელოვანი ზარალი მიაყენოს ბანკს. ამიტომაც, საჭიროა კონცენტრაციის რისკის გათვალისწინება ბანკის კაპიტალში. სტატიის მიზანია, შეაფასოს კაპიტალის მოცულობა, რომელიც სახელობითი კონცენტრაციის რისკის მიტიგაციისთვის უნდა შეინარჩუნონ საქართველოში მოქმედმა ბანკებმა.

საკვანძო სიტყვები: საკრედიტო პორტფელი, მენეჯმენტი, სპეციფიკა, ანალიზი, მომსახურება, რისკი, ანალიტიკური შეფასება.

Abstract. The main problem of commercial banks is the analysis and assessment of the risks of the loan portfolio in post-crisis conditions; for successful lending, banks need to develop an effective system of credit risk management. The analysis presented in the article is devoted to finding ways to solve this problem. Credit risk management is a key component of banks' risk management. One of the forms of credit risk is the risk of portfolio concentration, which is created by the bank as a result of uneven